

Vereniging Kerk en Vrede

Jaarverslag 2017

Woord vooraf

Henk Baars, voorzitter

Bij het lezen van het jaarverslag zul je moeten constateren, dat we lijden aan een sluipend krachtverlies. Dat zit hem vooral in beschikbare actieve mensen, die kwetsbaar blijken, niet in het minst door falende gezondheid. Het is van het grootste belang, dat nieuwe mensen naar voren treden, die het bestuur en de staf gaan bemensen. Ik doe dan ook een dringend beroep op jullie om eens te bezien, of je de staf kunt bijstaan. In beginsel is er elke week een 'stafdag' – waarschijnlijk wordt dit de donderdag – en we beschikken nog steeds over een goed geoutilleerd kantoor in het landelijk dienstencentrum van de PKN te Utrecht. Met het vertrek van onze duvelstoejager Arie de Bruijn moeten we nog meer met vrijwilligers gaan doen, ook al worden een aantal PR- en financieel-administratieve taken uitbesteed. Het een en ander lichten we tijdens de ledenvergadering verder toe. Door de nu gevonden oplossing worden we niet direct bedreigd door onze financiële situatie en kunnen we nog een tijdje door. Kortom we moeten veel meer een beweging van vrijwilligers worden, want ook het bestuur verdient dringend uitbreiding.

Wat het leuk maakt bij Kerk en Vrede is, dat er zoveel aan de orde is. Het hele wereldtoneel is eigenlijk je speelveld en als je je pacifist voelt, dan lees je de krant anders. Altijd wat dwars, altijd je afvragend hoe de dingen werkelijk zitten, niets zomaar aannemen, maar dikwijls ook machteloos over zoveel geweld, onvermogen en onwil. Ik ben er trots op om als pacifist voortdurend te zoeken naar een positie, die door de cliché werkelijkheid heen prikt. Dat kost wel moeite en je maakt je er dikwijls niet populair mee. Maar dat heeft wel wat. Vrede bereik je niet door dikwijls gewelddadige redelijkheid en logica, maar vaak door irrationele intuïtie en vooral liefde.

Bestuur

Henk Blom/Lennart Vriens

Het bestuur van Kerk en Vrede bestond gedurende geheel 2017 uit:

- Henk Baars, voorzitter;
- Jan Anne Bos, secretaris;
- Theo van Kamp, penningmeester;
- Lennart Vriens, lid;
- Henk Blom, lid/notulist.

Het bestuur kwam in 2017 negen keer bijeen. Ook dit jaar hebben verschillende pogingen om nieuwe bestuursleden te werven geen succes gehad. Bij bestuursvergaderingen werd de onderbezetting van het bestuur duidelijk gevoeld, met name als bestuursleden wegens ziekte of andere oorzaken verhinderd waren. Ook het wegvallen van de functie van projectcoördinator verminderde de slagkracht van Kerk en Vrede, waardoor minder nieuwe activiteiten tot stand kwamen. Extra inzet van enkele leden en bestuursleden poogde hierin enigszins te voorzien. Verheugend is, dat *Piet Vliegenthart* de groep vrijwilligers op kantoor is komen versterken. Met name is dit van belang met het oog op de aanstaande beëindiging van dienstverband (in 2018) van office-manager *Arie de Bruijn* (zie ook diens verslag). Hoewel op termijn de financiële positie van K&V er niet rooskleurig uitziet, valt het resultaat voor 2017 dankzij enkele incidentele meevallers nog mee (verslag tijdens de ALV).

De *Theologische Werkgroep* is de belangrijkste bron voor visieontwikkeling voor K&V en bovendien erg waardevol door de uitwerking van enkele belangrijke projecten als de *Theologenconferentie* en de invulling van de special '*Bij alle geweld geweldloos*' (zie het verslag van de Theologische Werkgroep).

De benoeming in 2017 van *Margreet Hogeterp* als nieuwe hoofdredacteur van de *Vredesspiraal* is positief ervaren (zie verslag van de redactie). Haar is inmiddels ook gevraagd om een nieuwe folder te ontwerpen. Naast de *Vredesspiraal* werd weer tweemaal de *Leden- en Donateursbrief* verzonden; aan de lezers werd met succes gevraagd om hun e-mailadres door te geven, zodat de brief - en in de toekomst mogelijk vaker een nieuwsbericht - digitaal te kunnen verzenden, hetgeen de nodige portokosten uitspaart.

Projecten

Na het vertrek van Janneke Stegeman is het door haar opgezette project *Show Your Struggle* helaas voortijdig beëindigd en in 2017 definitief afgerond. Het bestuur heeft geconcludeerd, dat zulke grote projecten, die een langere termijn beslaan, voortaan niet door *Kerk en Vrede* alleen gedragen kunnen worden. Het project indertijd is door geïnitieerd als een belangrijk project om de vredesactiviteiten van *Kerk en Vrede* een extra impuls te geven. Gestreefd werd om de problemen van oorlog en vrede en geweld bij jongeren onder de aandacht te brengen en nieuwe strategieën te ontwikkelen om hen kennis te laten maken met de mogelijkheden van geweldloosheid in de huidige multiculturele samenleving. De slotnotitie biedt een opzet van het programma, dat bestaat uit de beschrijving van een viertal uitgebreide lessen voor jongeren met de thema's:

- Identiteit – wie ben je?
- Religie – wat geloof jij en wat geloven anderen?
- Racisme – wat is dat eigenlijk?
- Ongelijkheid voorbij? – inzicht in privileges.

Het doel van deze lessen wordt als volgt omschreven: de leerlingen krijgen inzicht in wat een privilege is en welke privileges zij wel en niet hebben. Besproken wordt, hoe we kunnen bijdragen aan een rechtvaardigere en gelijkere samenleving.

Deze lessen worden voorafgegaan door

- een korte schets van de achtergrond van het project, met name de zorgen om de tegenstellingen tussen groepen jongeren;
- een beschrijving van de doelgroep: Nederlandse jongeren tussen 14 en 18 jaar;
- de methode(n): het creëren van een platform voor reflectie en het delen van ervaringen over uitsluiting onder jongeren en over de thema's identiteit en religie.

Na de presentatie van de lessen worden de doelen explicieter omschreven. Het gaat om toenadering tussen groepen jongeren, het aan de kaak stellen van structureel racisme, het uitdagen van dominante ideeën over geschiedenis, religie en ras en het biedt een aantal positieve modellen en praktijken om zo bij te dragen aan een vreedzamere samenleving. Het geheel is behoorlijk ambitieus en doet vooral denken aan vormingsprojecten uit de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw. Het gaat daarbij om hele grote en brede doelstellingen, die vaak op attitudeniveau worden geformuleerd, maar moeilijk te toetsen zijn of anderzijds op hun effectiviteit te bevragen. Op zich is dat geen probleem, zeker niet voor een project met nieuwe en dieper gravende doelstellingen. Wel missen we helaas wat verslagen van ervaringen in de praktijk en ook wat gedachten over een voortzetting van activiteiten. Want de problemen die worden aangekaart worden niet zomaar in een project opgelost.

Andere projecten

Het overleg van de *Werkgroep Projectvoorstellen* in 2016 heeft geresulteerd in de keuze van drie projecten, waarvoor in het verslagjaar echter nog geen grote resultaten zijn geboekt.

1) *Songs of Peace*: enkele contacten om een grotere activiteit te geraken zijn niet verder gekomen; wel heeft Arie de Bruijn een aantal avonden rond dit thema kunnen verzorgen.

2) *Burgerjournalistiek*: dit veelbelovende project is nog niet echt van de grond gekomen; wel houdt Margreet Hogeterp zich desgevraagd - naast haar werk voor de Vredesspiraal - ook bezig met sociale media.

3) *Preekschetsen*: er wordt nog gezocht naar een goede vorm voor publicatie van een bundeling van wat er in de afgelopen dertien jaar al is geschreven; hiervoor is vooral belangrijk om te weten, wie hieraan zoal behoefte hebben en waaruit die behoefte bestaat.

Naast deze gekozen projecten hebben in het verslagjaar ook zaken als *verkoop van vredesvlaggen, vredespostzegels en vredeskaarsen* aandacht gekregen.

De werkgroep inzake *Dienstweigeraars* blijft zoeken naar een adequate activiteit, waarbij echter de respons vanuit deze doelgroep mager blijft.

Over *geldwerving* heeft een werkgroep zich meermalen gebogen.

En zo zijn er in het verslagjaar meerdere aanzetten geweest, die - vooral ten gevolge van gebrek aan menskracht - nog niet tot opzienbarende actie hebben geleid.

Een belangrijk project is wel het *Irak-project*, waarmee Yosé Höhne-Sparborth zich al vele jaren bezighoudt. *Kerk en Vrede* biedt hiervoor nu een garantiesubsidie en heeft zich als

facilitator aangeboden; het bestuur is vertegenwoordigd in een stuurgroep, die ook een bezoek aan Kirkuk heeft gebracht. Een hoogtepunt in Utrecht was het bezoek van Bisschop Mirkis in het najaar (zie voorts het desbetreffende verslag van Yosé).

Op initiatief van de Theologische Werkgroep heeft het bestuur na de Tweede Kamerverkiezingen een *Open brief aan Partijleiders* geschreven. Een voorstel om als gezamenlijke vredesorganisaties hiervoor een grote dagbladadvertentie te kopen vond onvoldoende respons; waarschijnlijk was de voorbereidingstijd hiervoor te kort.

Na de dreigende uitspraken over gebruik van kernwapens door Trump en Kim Jong-un nam de staf het initiatief om schoolkinderen op te roepen *brieven te schrijven aan de beide presidenten* (zie hierover ook het verslag van Arie de Bruijn).

Contacten en samenwerking

Kerk en Vrede participeerde in een initiatief van de Quakers rond het project '*Inclusieve Veiligheid*'. Dit beoogt samen met andere vredesorganisaties een brede maatschappelijke discussie op gang te brengen over het afwijzen van *exclusieve* veiligheid voor alleen de westerse wereld, ten koste van de rest van de wereldbevolking en ook ten koste van het milieu (zie website: www.samenveilig.earth).

Kerk en Vrede was vertegenwoordigd bij de Jaarvergadering van de Nederlandse Quakers. Enkele bestuursleden namen deel aan de protest-wake bij de internationale *ITEC-wapenbeurs* in AHOY, Rotterdam.

Henk Blom, die op persoonlijke titel deelname aan de jaarvergadering van *Church and Peace* (Europees oecumenisch vredesnetwerk), vertegenwoordigde daar ook *Kerk en Vrede*.

Om financiële reden kon *Kerk en Vrede* niet deelnemen aan *EuFOR*, de jaarlijkse vergadering van Europese afdelingen van de IFOR (International Fellowship of Reconciliation); wel was er e-mailcontact.

Aan de jaarlijkse *Vredesweek* in september werd door bestuursleden op verschillende plaatsen medewerking verleend, zoals bij de *Doopsgezinde Gemeente Den Haag*, die als kerkelijke gemeente lid is van *Kerk en Vrede*. Henk Baars was als lid van het *Haags Vredes Initiatief* aanwezig bij de presentatie in Den Haag van de '*Orde van het Theelepeltje*', waarvoor bij vrede betrokken personen een draagspeld in de vorm van een theelepeltje uitgereikt krijgen. Dit symbool uit verhaal van Amos Oz wil bevorderen, dat heel veel mensen - ook al is het maar een klein beetje - kunnen bijdragen aan de vrede. Namens het bestuur bezocht Henk Blom in de *Vredesweek* het symposium van *Vredesmissies zonder wapens* in Utrecht.

Het bestuur heeft met de *KNR* (Konferentie Nederlandse Religieuzen, samenwerking van kloosterorden) contact gehad over mogelijke samenwerking.

In het verslagjaar heeft het bestuur diverse positieve contacten gehad met preses, scribea en andere stafleden van de *PKN* en met de secretaris van de *Raad van Kerken in Nederland*. Het bestuur nam met vreugde kennis van de toekenning van *Nobelprijs voor de Vrede* aan de ICAN (International Campaign to Abolish Nuclear Weapons), een campagne waarin met name ook PAX een actieve rol heeft gespeeld.

Kantoor en staf

Arie de Bruijn

Na acht jaar en elf maanden stop ik bij *Kerk en Vrede*. Deze periode bracht mij na 35 jaar basisonderwijs een nieuw venster op de wereld. Een boeiende en verrijkende ervaring. Per 1 juni 2018 zal het kantoor niet meer op dinsdag, woensdag en donderdag bezet zijn, maar voorlopig alleen op dinsdag of donderdag. Verder is de kantooruimte natuurlijk op afroep beschikbaar voor vergaderingen van het bestuur, de staf, de redactie van de Vredesspiraal en verschillende werkgroepen. Sinds 17 oktober 2017 versterkt oudgediende Piet Vliegthart de staf op de 'stafdag'. Een welkome aanvulling naast onze gewaardeerde Jan Anne Bos, Henk Blom en Yosé Höhne-Sparborth. Samen met de PKN heeft *Kerk en Vrede* de standaard kantoorapplicatie van Microsoft Office - met o.a. Outlook, Word, Excel, Powerpoint - vervangen door de online business cloudomgeving van Google. Een ingrijpende transitie die veel energie en tijd kostte, maar die inmiddels redelijk goed functioneert en veel voordelen biedt.

Ledenaantal

Het ledenbestand van kerk en Vrede was per 1 januari 2018 als volgt: 469 leden, 304 donateurs en 250 abonnees, totaal 1023 contacten.

Kinder Schrijfactie

In oktober 2017 nam Kerk en Vrede het initiatief tot een kinder schrijfactie. Aanleiding was de dreigende taal die de presidenten Kim Jong-un en Donald Trump wederzijds uiten en die ouderen en ook kinderen beangstigt. Wij wilden stem geven aan die angstgevoelens en handelingsperspectief bieden.

Beide presidenten zouden dezelfde brief ontvangen (resp. in het Engels en Koreaans):

*Wilt u alstublieft vreedzaam omgaan met de aarde, en de mensen, dieren en planten die daarop leven?
Net als uw kinderen en uw volk wil ook ik in vrede leven op een aarde die toekomst heeft.*

Het bestuur van Kerk en Vrede ondersteunde het initiatief van de staf en gaf groen licht voor de actie. Via *potalengroep.nl* werd op 31 oktober 2017 de uitnodiging, met de nodige informatie, verspreid onder de 25.000 aangesloten leerkrachten in het basisonderwijs. Via een link naar de website van Kerk en Vrede kon men het benodigde aantal brieven in het Engels en Koreaans zelf downloaden.

De kosten voor 'huur adressenbestand' en opmaak waren € 1.661,33. Negen enthousiaste leden van *Kerk en Vrede* doneerde hiervoor intussen spontaan tezamen € 175,00.

De respons was: Mailing geopend: 12.025 keer, aantal kliks: 1.233 keer.

Fysieke reacties: 1 enveloppe met 38 brieven. Deze brieven zijn daadwerkelijk naar de beide leiders gestuurd.

De ambassadeur van Nederland voor Zuid-Korea en Noord-Korea, Lody Embrechts, reageerde persoonlijk naar de kinderen: *'Een heel mooi initiatief van jullie! Ik zal jullie brieven*

afgeven aan misschien wel de hoogste leider van het land'.

De geringe respons van de scholen was overigens teleurstellend en onbegrijpelijk!

De werkzaamheden van de staf betroffen:

- e-mail en post afhandelen
- leden- en donateursbrief verzorgen (voor-, najaar), dit jaar half-om-half papier en digitaal
- toezending van de digitale nieuwsbrief aan alle kerken in de advent- en paastijd
- correspondentie en contacten met andere organisaties
- wekelijkse website-bestellingen afhandelen (2017: 65 bestellingen, € 2.157,00 omzet)
- website beheren
- ledenmutaties verwerken (2017: 42x)
- bestuursvergaderingen voorbereiden (2017: 10x)
- redactievergadering Vredesspiraal bijwonen (4 x per jaar)
- voor Vredesspiraal artikel Vredeslied en Agenda verzorgen (4 x per jaar)
- Vredesspiraal uitzetten naar 10 contactadressen
- financiële administratie (inkomende en uitgaande facturen, herinneringsbrieven contributie)
- organisatie ALV
- ondersteuning Irak groep, Utrecht/Kirkuk (Yosé)
- andere voorkomende werkzaamheden

Kortom beleidsvoorbereidende en uitvoerende werkzaamheden.

De staf werd gevormd door:

Arie de Bruijn, Yosé Höhne-Sparborth, Henk Blom, Jan Anne Bos en Piet Vliegthart.

Project Irak

Yosé Höhne- Sparborth

2017 werd een intensief jaar voor de versterking van de contacten tussen Kirkuk/Sulaymaniyah en Utrechtse/Nederlandse organisaties. In maart was de monnik Jens Petzold, van de Syrische orde Mar Musa (spiritualiteit: Liefde voor de islam), uit het klooster Maria Aladhra te Sulaymaniyah, in Utrecht op bezoek. Hij vertelde over zijn orde, zijn klooster en de situatie in Irak.

In april ging een groep mee met Yosé: drie mannen vanuit de dominicanen, de rk parochie Utrecht en de UPLR (Utrechts Platform Levensbeschouwing en Religie). Lennart Vriens zou voor Kerk en Vrede meegaan, maar moest vanwege privé omstandigheden afzeggen. In het programma leefden we enkele dagen in het bisschopshuis en bezochten de bouwprojecten van dat moment (*nodig* voor de vluchtelingen en *mogelijk* door vondsten van bronnen). We leefden een etmaal mee in de studentenhuisen en we leefden enkele dagen mee in het klooster te Sulaymaniyah. Deze groep zou de basis worden voor voortgang en uitbouw van de contacten.

In juli reisden twee jongere mensen mee met Yosé, om contact op te bouwen tussen het klooster te Sulaymaniyah en het stadsklooster Antonius te Utrecht. Iris Vos en Joram Kroon verbleven twee weken in het klooster en wisten veel eigenstandige contacten te leggen. In november was bisschop Mirkis een middag in Utrecht. Ruim 50 personen waren aanwezig om actueel te worden bijgepraat.

Inmiddels is de situatie sterk veranderd. In Utrecht is het goede nieuws, dat de rk vastenactie 2018 het studentenproject heeft geaccepteerd. Het betekent dat de giften die op de rekening van rk Utrecht binnenkomen, met 50% worden verhoogd. In Utrecht is er breed enthousiasme, ook bij kerkgemeenschappen uit de protestante hoek, om het studentenproject mee te steunen: het samen studeren van moslims, yezidi en christenen om samen te leven.

Tegelijk heeft het referendum in Koerdistan Irak ineens zeer ontoegankelijk gemaakt. Een geplande reis van Yosé kon al niet doorgaan. Turkije en Iran hebben het Koerdische luchtruim afgesloten, daar kunnen dus geen internationale vluchten meer landen. De reis moet via Bagdad, wat een visum voor Irak vergt. Dat nu blijkt lastig te verkrijgen, vergt veel tijd. Yosé gaat nu uitvoerig onderzoeken, hoe dit het beste gaat, en is aan het plannen om in november voor enkele maanden te gaan. Daar komt als extra bij, dat - indien het visum lukt - Hielke Wolters mee zou willen reizen. Dat is dan weer een directe relatie naar de Raad van Kerken. Maar 2018 wordt dus een jaar van opnieuw uitvinden hoe de contacten in stand te houden en/of uit te bouwen.

In september zal overigens Pater Jacques Mourad, ook van de orde van Mar Musa, naar Nederland komen voor een middag in de Janskerk Utrecht, in het kader van de jaarlijkse Vredeswandeling/Walk of Peace.

Vredesspiraal 2017

Margreet Hogeterp, hoofdredacteur

In 2017 verscheen het ledenblad *Vredesspiraal* vier keer in een oplage van 1.000 exemplaren. In januari 2017 nam de redactie afscheid van eindredacteur Lambert van Gelder en van redactielid Jan Anne Bos en verwelkomde Margreet Hogeterp als nieuwe hoofdredacteur. In 2017 bestond de redactie uit Yosé Höhne Spartborth, Arie de Bruijn, Héleen Broekema, Jan Anne Bos, Leen van de Herik, Rob van Essen, Mark Akkerman en Margreet Hogeterp.

Het maart-nummer (nummer 2) van *Vredesspiraal* betrof een special getiteld '*Bij alle geweld geweldloos*'. Deze speciale uitgave, in een oplage van 2.000 exemplaren, was onder meer bedoeld als voorbereiding op de Vredesweek en als werkmateriaal voor de adventstijd. De inhoud werd verzorgd door de Theologische Werkgroep.

Theologische werkgroep

Greetje Witte-Rang

Over de werkgroep

Begin 2016 bestond de Theologische Werkgroep uit de volgende leden (niet altijd aanwezig): Henk van Andel, Héleen Broekema, Bram Grandia, Yosé Höhne Spartborth, Harky Klinefelter, Harry Pals (voorzitter), Daan Savert (vanaf april), Paul v.d. Waal, Greetje Witte-Rang (secretaris), Lies van der Zee. Peter van Helden woonde enkele vergaderingen

bij, maar trok zich terug, omdat hij had gehoopt meer praktisch te bezig zijn en minder met leeswerk en debat. Daarnaast zijn er corresponderende leden en oud-leden, die de stukken ontvangen (en daarop soms reageren): Gied ten Berge, Fred van Iersel, Janna Postma en Margarithe Veen.

De werkgroep vergadert vijf maal per jaar plenair van 13:00 -17:00 uur in Utrecht bij de Remonstranten.

Theologenconferentie

In 19 mei vond de theologenconferentie '*Kerk en vrede*' plaats. 25 door de werkgroep geselecteerde theologen van uiteenlopende achtergrond bezonnen zich gedurende een hele dag op de vraag '*Hoe kerken (weer?) een tegenstem kunnen laten horen en kunnen komen tot een vredesgetuigenis, dat recht doet aan de radicaliteit, waartoe de geest van het Evangelie ons beweegt.*' In de Vredesspiraal is hiervan verslag gedaan (een uitgebreid verslag is op te vragen bij de secretaris). In de bijeenkomst zelf en door de werkgroep is de bijeenkomst uitgebreid geëvalueerd en plannen zijn gemaakt voor een vervolg. Dat bestaat (in ieder geval) uit drie delen:

- een publieksconferentie (samen met de Remonstranten) over moderne wapenontwikkelingen en de kerken in 2018. In dit jaar is het 90 jaar geleden, dat het boek '*De zondeval van het christendom*' van Heering verscheen. Hierover vindt overleg plaats met de Remonstranten, die de bijeenkomst ook willen plaatsen in het kader van hun jubileumjaar 400 jaar Remonstranten.
- gesprekken met mensen van de geestelijke verzorging militairen, onder meer over hun verwachtingen ten aanzien van de kerken.
- een inventarisatie van wat er in de theologische opleidingen gebeurt op het terrein van kerken en geweld, wellicht gevolgd door gesprekken en andere activiteiten.

Special Vredesspiraal 'Bij alle geweld geweldloos'

De werkgroep nam het initiatief voor deze *special*, opperde ideeën voor artikelen en schrijvers, en besprak teksten; twee leden van de werkgroep hielden zich, samen met de eindredacteur, bezig met de uitwerking ervan. Het is de derde *special* ten behoeve van de Vredesweek waarvoor de werkgroep het initiatief nam, na '*Werken aan rechtvaardige vrede*' (2016) en '*Tegendraads voor vrede*' (2015).

Gesprek met PAX

Twee leden van de werkgroep participeren in het *Moreel en Politiek Beraad* van PAX. De onderwerpen van het Beraad worden gaandeweg gekozen. In december stond de thematiek van de geweldloosheid op de agenda, naar aanleiding van stukken, die vanuit de werkgroep waren ingebracht. Het leverde een interessant gesprek op, o.a. over de vraag in hoeverre het (voor PAX, waarvoor dit een klankbordgroep is) mogelijk is de thematiek van geweldloosheid in te brengen in de lobby.

Heilige Strijd

Prof. Beatrice de Graaf werkte inleidingen, die ze hield op de Dies van de Protestantse Theologische Universiteit en op de Synode van de PKN, uit in het boekje '*Heilige Strijd - Het verlangen naar veiligheid en het einde van het kwaad*', dat mede door de PKN werd uitgegeven. De werkgroep stelde een reactie op - gericht aan de synode van de PKN - uit bevreesd dat de PKN een individu en niet, zoals in het verleden, een groep mensen over

een dergelijke thematiek aan het woord liet. Hoewel de werkgroep veel waardering heeft voor grote delen van het boekje (zeker waar het gaat over het veiligheidsbeleid), was de belangrijkste kritiek dat het theologisch slechts een deel van de kerk zal aanspreken en dat het te weinig zelfkritisch is, waar het gaat over onze eigen rol (wereldwijd) bij het ontstaan van de gesignaleerde onveiligheid. Het stuk werd aan de synode gestuurd en een verkorte versie werd, met een reactie van De Graaf, gepubliceerd in het *Nederlands Dagblad*. De Graaf gaat in haar reactie niet in op de geuite kritiek, maar bekritiseert vooral *Kerk en Vrede*. De Werkgroep probeert hierover nog met haar in gesprek te komen.

Andere onderwerpen en contacten

- * Vredesgemeente: dit onderwerp wordt door één van de leden behartigd, die zijn bevinden af en toe inbrengt in de vergadering met het oog op mogelijke activiteiten in de toekomst.
- * Een Vlaams rapport over wapenhandel werd aan de CU gestuurd, mede als vervolg op een gesprek dat de werkgroep eerder met deze partij had. Hetzelfde materiaal werd aan D66 gezonden. Alleen een formele reactie volgde; de werkgroep gaat hiermee verder.
- * In alle vergaderingen wordt uitgebreid aandacht besteed aan de actualiteit, waaronder ook activiteiten van kerken m.b.t. pelgrimage en (in RK-kring) geweldloosheid, e.d.
- * De *Vredesspiraal* wordt steeds door de werkgroep geagendeerd en suggesties voor artikelen worden gedaan; exemplaren van de specials van de *Vredesspiraal* werden bij verschillende gelegenheden verkocht/uitgedeeld.
- * In een halfuurtje 'informeel' aan het begin van iedere vergadering kunnen leden van de werkgroep hun persoonlijke activiteiten en zorgen inbrengen.
- * Verschillende leden van de werkgroep werken mee aan het prekenplan (zie website van *Kerk en Vrede*).
- * De werkgroep heeft nog een lange lijst van onderwerpen, die onze aandacht hebben, maar waar de agenda nog geen ruimte voor liet, waaronder de thematiek Israël-Palestijnen en het gesprek over militaire deugden.

Werkgroep dienstweigeren

Leen van den Herik, secretaris WD

De Werkgroep Dienstweigerers (WD) is tweemaal bij elkaar geweest en heeft voorlopig kunnen constateren, dat de opschorting van de Dienstplicht - na opschorting van de Opkomstplicht - nog geen afgesproken voornemen van het nieuwe kabinet lijkt te zijn. De werkgroep blijft dit echter met argwaan volgen. Daarnaast werkt zij aan een bundel met praktijkverhalen, zolang de dienstweigerers van weleer deze nog kunnen leveren en zoekt zij naar een passende gelegenheid om publiekelijk aandacht te schenken aan de voormalige dienstweigerers en hun motieven van weleer.

Vereniging *Kerk en Vrede*

Postbus 1528, 3500 BM Utrecht, E: secretariaat@kerkenvrede.nl, W: www.kerkenvrede.nl
Bezoekadres (op afspraak): Joseph Haydnlaan 2a, 3533 AE Utrecht, tel. 030 – 231 66 66
Bank: NL74 INGB 0000 4353 82 t.n.v. Kerk en Vrede, Utrecht